

lin 2001, s. 17, 19; Abdülhamit Birışık, *Hind Atküstü Düşünce ve Tefsir Ekolleri*, İstanbul 2001, s. 26-27, 35-37; Rais Ahmad Khan, "Life and Thought of Abd al-Qâdir Badauni", *IS*, VI/2 (1967), s. 148; M. Salim Kidwai, "Faydi and His Undotted Tafsir of the Qur'an", *Islam and the Modern Age*, IX/2, New Delhi 1978, s. 72, 73, 75; Enver Konukçu, "Ekber Şah", *DİA*, X, 542; A. S. Bazmee Ansari, "Feyzî-i Hindî", a.e., XII, 524-525; İsmail Durmuş, "Hazîf", a.e., XVII, 122-124.

HİDAYET AYDAR

SEVÂ'U's-SEBÎL

(سواء السبيل)

Hedefe ulaştıran
en kısa yol anlamında
bir Kur'an terimi
(bk. SİRÂT-ı MÜSTAKİM).

SEVBÂN b. BÜCDÜD

(ثوبان بن بجدد)

Ebû Abdillâh (Ebû Abdirrahmân) Sevbân b. Bücdüd (Cahder) el-Hâşimî el-Himyerî (ö. 54/674)

Hz. Peygamber'in âzatlısı, sahâbî.

Yemen asıllı olup Himyer kabilesinden-dir. Onun Mekke ile Yemen arasında yaşayan Serât ahalisinden olduğu (İbn Sa'd, VII, 400), Hakem b. Sa'd b. Himyer soyundan geldiği de (İbn Hacer, I, 413) belirtilmektedir. Kabilesine yapılan bir baskında esir alındıktan sonra Medine'de köle olarak satılan Sevbân'ı Resûl-i Ekrem satın alıp âzat etti, ardından isterse ailesine dönebileceğini veya yanında kalabileceğini söyledi. Sevbân, Resûlullah'ın yanında kalmayı tercih etti ve kendini onun hizmetine adanmış. Seferlerde de Hz. Peygamber'den ayrılmayan Sevbân bütün gazvelere onunla birlikte katıldı. Suriye, Filistin ve Mısır'ın fethinde bulundu. Hayatının ilerleyen dönemlerinde önce Remle'ye, daha sonra Mısır'a, en sonunda Humus'a yerleşti. 54 (674) yılında bu şehirde vefat etti. Onun Mısır'da öldüğüne dair rivayet kabul görmemiştir. Remle'de, Mısır'da ve Humus'ta birer evinin olduğu, Humus'taki evini buraya gelen hemşehrilerine tahsis ettiği belirtilmektedir (Zehebî, III, 16). Kendini Hz. Peygamber'in ev halkından kabul eden Sevbân, bir gün Resûlullah'ın aile fertlerine dua ettiğini görünce kendisinin de Ehl-i beyt'ten olup olmadığını sormuş, Resûlullah da ona, yöneticilerin veya başkalarının kapısını bir beklentiyle çalmadan ve kimseden bir şey istemeden yaşayabilirse Ehl-i beyt'ten sayılabileceğini söylemiştir (İbn Hacer, I, 413).

Sevbân daha sonraki hayatında zühde yönelmiş ve kimseden bir şey beklememiştir. Hz. Aîşe onun zühd hayatını insanlara örnek olarak gösterirdi (Belâzürî, I, 481).

Sevbân siyasi ve idarî işlerden uzak durur, fakat yeri geldiğinde idarecileri uyaraktan çekinmezdi (*Müsned*, V, 280-281). Daha çok ilimle meşgul olmuş, Hz. Peygamber'den 127 (Ekrem Ziyâ el-Ömerî, s. 83) veya 128 (İbn Hazm, s. 60) hadis nakletmiştir. Sahâbeden Şeddâd b. Evs, tâbiinden Cübeyr b. Nüfeyr, Ma'dân b. Ebû Talha, Ebû'l-Hayr el-Yezeni, Ebû Esmâ er-Rehabî, Ebû İdrîs el-Havlânî, Ebû Seleme b. Abdurrahman, Hâlid b. Ma'dân ve Râşid b. Sa'd kendisinden rivayette bulunmuştur. Hadislerinin bir kısmı *Kütüb-i Sitte*'de ve Ahmed b. Hanbel'in *el-Müsned*'inde yer almıştır. Abdullah Muhammed Şüfey', onun *el-Müsned*'deki rivayetlerini *Dirâsetü merviyâtü's-şahâbe: Sehl b. Abdillâh es-Sâ'idî ve'l-İrbâd b. Sâriye ve Sevbân mevlâ Resûlillâh şallâllâhualeyhi ve sellem fî Müsnedi'l-İmâm Ahmed b. Hanbel* adlı yüksek lisans tezinde incelemiştir (1404, Câmîatü Ümmi'l-kurâ küliyyetü's-şerfiati'l-İslâmiyye). Şa'nın bazı ricâl kaynaklarında kendisine yer verilmesi (bk. bibl.) Şiir'in de Sevbân'a önem verdiğini göstermektedir.

BİBLİYOGRAFYA :

Müsned, V, 275-284; İbn Sa'd, *et-Tabakât*, VII, 400; Belâzürî, *Ensâb*, I, 480-482; Ebû Nuaym, *Hilye*, I, 180-183; Ebû Ca'fer et-Tûsî, *er-Ricâl* (nşr. M. Sâdık Âl-i Bahrülülûm), Kum 1411, s. 11; İbn Abdülber, *el-İstî'âb* (Bicâvî), I, 218; İbn Hazm, *Esmâ'ü's-şahâbeti'r-ruvât* (nşr. Seyyid Kesrevî Hasan), Beyrut 1412/1992, s. 60-61; İbn Asâkir, *Târîhu Dimaşk* (Amrî), XI, 166-176; İbnü'l-Esir, *Üsdü'l-gâbe*, I, 296-297; Nevevî, *Tehzîb*, I, 140-141; Mizzî, *Tehzîbü'l-Kemâl*, IV, 413-416; Zehebî, *A'lâmü'n-nübelâ*, III, 15-18; İbn Hacer, *el-İşâbe* (Bicâvî), I, 413; Şemseddin es-Sehâvî, *el-Fahrü'l-mütevâli fi men'i'ntesebe li'n-nebî mine'l-hademi ve'l-mevâli* (nşr. Meşhûr Hasan Mahmûd Selmân), Zerkâ/Ürdün 1407/1987, s. 37-38; *A'yâ-nü's-Şif'a*, IV, 26; Ekrem Ziyâ el-Ömerî, *Baki b. Ma'hled el-Kurţubi ve Mu'kaddimetü Müsnedih*, Medine 1404/1984, s. 83.

HASAN CİRİT

SEVBÂN b. İBRÂHİM

(bk. ZÜNNÜN el-MİSRÎ).

SEVBÂNİYYE

(الثوبانية)

Mürcie âlimlerinden
Ebû Sevbân el-Mürci'nin
görüşlerini benimseyenlere
verilen ad
(bk. MÜRÇİE).

SEVDÂ-YI DİHLEVÎ

(سودای دهلوی)

Mîrzâ Muhammed Refî'
(ö. 1195/1781)

Urdu şairi.

Delhi'de dünyaya geldi. Doğumu için kaynaklarda 1100'den (1688-89) 1128'e (1716) kadar farklı tarihler verilmektedir. Bazı kaynaklarda adı Mirza Refiuddin olarak geçerse de çağdaşı Mir Muhammed Takî'nin *Nikâtü's-şu'arâ*' adlı tezkiresinde de kaydedildiği gibi ismi Refî' olup "Sevdâ" mahlasıdır. Bunu babasının tüccarlık mesleği dolayısıyla seçtiğini ileri sürenler bulunduğu gibi kelimenin asıl mânası (sevda, aşk) sebebiyle aldığını belirtenler de vardır. Şiir ikliminin şehinşahi, Urduca'nın Hâkânî'si ve Enverî'si, şiir göğünün parlak yıldızı veya güneşi gibi sıfatlarla anılan Mirza Sevdâ'ya "melikü's-suarâ" unvanı da verilmiştir. Bir rivayette bu unvan kendisine İranlı şair Şeyh Ali Hazin tarafından verildiği belirtilmişse de bu görüş kabul görmemiştir. Delhi'nin önde gelen tüccarlarından olan babası Mirza Şeffî oğluna büyük bir miras bırakmıştı. Sevdâ'nın atalarının Kâbil'den Hindistan'a göç ettiği söylenmekle birlikte dostlarından Nakş Ali onun asıl vatanının Buhara olduğunu belirtmektedir. Sevdâ'nın Kâbil'de yaşayan Moğollar'ı alaya aldığı bir hicviyesi de bu görüşü destekler niteliktedir.

Sevdâ-yı Dihlevî'nin hayatının ilk devresi hakkında fazla bilgi bulunmamakta, Farsça yanında Arapça ve Türkçe öğrendiği kaydedilmektedir. Mûsiki sahasında bilgi sahibi olduğu ve "sitâr" adlı bir enstrüman çaldığı bilinmektedir. Çağdaşı birçok şair gibi o da önce Farsça şiirler söylemeye başladı, ardından şair Sirâcuddin Ali Han Ârzû'nun tavsiyesiyle Urduca'ya yöneldi ve bu dilin en büyük şairlerinden biri konumuna yükseldi. Farsça şiir söylemeyi de sürdürdü. Şiirdeki üstatları arasında Ali Han Ârzû'dan başka Şah Hâtim Selmân Kuli Han Vedâd, Nizâmeddin Ahmed Sâni'nin adları geçmektedir. Mirza Sevdâ babasından kalan mirası tüketince kendine iş aramaya başladı ve önceleri intisap ettiği askerlik mesleğini dönemin şartlarının uygun olmayışı sebebiyle bıraktı. Daha sonra şiiri sayesinde kendisine bazı hâmler buldu. Şöhretini duyan Bâbürlü Hükümdarı II. Şah Âlem onu himayesine aldı ve şiirde öğrencisi oldu. Saraydaki şiir meclislerine devam eden Sevdâ hükümdarın kendisine karşı bir hareketine kızarak sarayı ter-